

סיינטולוגיה
מסגרת ההיסטוריה
המורפולוגית שלה

דר"ר סבטוצ'י
פרופסור להיסטוריה של דתות
אוניברסיטת רומא
רומא, איטליה

12 בדצמבר 1983

סיינטולוגיה
מבנה ההיסטוריה
המורפולוגית שלה

סיינטולוגיה
מבנה ההיסטוריה
המורפולוגית שלה

תוכן העניינים

1	הקדמה	.I
2	תוכן דוקטריני	.II
4	פעילות טקסית	.III
6	מחשבות אחרונות	.IV

סיינטולוגיה מבנה ההיסטוריה המורפולוגית שלה

ד"ר סבטוצ'י
פרופסור להיסטוריה של דתות
אוניברסיטת רומא
רומא, איטליה

12 בדצמבר 1983

1. הקדמה

סיינטולוגיה היא דת "נבואית", שנולדה מתוך תורתו של המייסד הכריזמטי שלה, ל. רון האברד, שממלא את מקום גאוטמה, הבודהא, בבודהיזם, ישו בנצרות ואת מקומו של מוחמד בדת האסלאם (שלוש הדתות הגדולות של היום). שלא כמו ישו ומוחמד, מר האברד לא טען שהוא קדוש או שישות אלוהית התגלתה בפניו. בדומה לגאוטמה, מר האברד טען שהוא אדם אשר גילה נתיב להארה רוחנית, לגאולה ולחופש.

ל. רון האברד פרסם ב-1950 את הספר המצליח 'דיאנטיקה: המדע המודרני של בריאות הנפש'. הספר הבטיח "הגשמה אישית" (או הגשמה של "סטאטיק החיים") אל מול התסכולים של העולם החיצוני (תוהו ובוהו), עם אקסיומות שנתמכות על-ידי טיעונים סוציו-אנתרופולוגיים, טיעונים מתוך ההיסטוריה של הדתות ומתוך הפילוסופיה שלהן. זוהי עובדה שהצלחת הספר הזה יצרה דת, סיינטולוגיה, שדיאנטיקה היא עכשיו חלק ממנה. אין צורך ללכת שולל על-ידי השם "סיינטולוגיה" שרומז על הקשר מדעי, בגלל מקורו. זוהי דת מודרנית, רק מתוקף היותה מודרנית (או משום שהיא מתאימה יותר עבור האנשים של היום), שמציגה את עצמה כמדעית. בהקשר הזה אני אציין שני מקרים שבנוגע להיותם דת אין שום ספקות: הדת הבהאית מהעולם האסלאמי ו-"המדע הנוצרי" מעולם הנצרות.

הדת הבהאית נוסדה במהלך המאה האחרונה, שמה נלקח מהתואר של מייסדה, Baha'Ullah (מילוא הדרו של אלוהים), שכבר היה חסיד של הבזיזם, תנועה דתית אסלאמית מפרס. איחוד בין המדע לדת הוא אחד מבין הרעיונות החשובים ביותר בתורת הגאולה של הדת הבהאית.

המדע הנוצרי נוסד בסוף המאה הקודמת על-ידי הנביאה האמריקאית מרי בייקר אדי. דת זו נולדה ביחד עם הרפואה הפסיכוסומאטית. כמו במקרה של מר האברד עם ספרו הפופולארי על "בריאות הנפש", גם המדע הנוצרי התחיל עם ספר פופולארי שנכתב על-ידי אדי ופורסם לראשונה ב-1875 בתור 'מדע ובריאות'. "בריאות" היא מילה נרדפת ל-"גאולה" עבור סופרים נבואיים אלו, אשר בדרך זו פחות או יותר מחדשים את הרעיון הלטיני של "salus".

הקהילה הראשונה של דת הסיינטולוגיה נוסדה ב-1954, ושמה היה כנסיית הסיינטולוגיה של קליפורניה. בדרך זו הדת שיכללה את עצמה, בכך שהיא ארגנה את עצמה לפי המודל של הכנסייה הנוצרית. סיינטולוגיה התפשטה לכל מיני ערים בעולם בהן דוברים אנגלית (קנדה, אוסטרליה, דרום-אפריקה, אנגליה וארצות-הברית), כמו גם לצרפת, גרמניה, דנמרק, הולנד, איטליה ושוודיה. מרכזים וארגונים של סיינטולוגיה הגיעו גם למדינות אירופיות אחרות (בלגיה, אוסטריה ואירלנד) ומדינות אחרות מחוץ לאירופה (יפן, קוריאה, הודו, ישראל ומקסיקו).

II. תוכן דוקטריני

1. בתרבות הנוצרית, כלל הדוקטרינות בנוגע לערכים הדתיים הבסיסיים שלה מקבל את השם תיאולוגיה, משום שכל דבר קשור לידיעה של אלוהים ורצונו. במקרה זה, המונח סיינטולוגיה ומה שמשמע מהמילה מהווים תחליף ל-"תיאולוגיה". במקום הלמידה (-לוגיה) של אלוהים (תאו-), יש לנו למידה (-לוגיה) של ידע (סיינטו-). בשני המקרים, המטרה האמיתית של ידע היא הדבר המוחלט, למעשה ה-"ידע" הזה הוא מוחלט. למרות שנראה שנדרש לימוד ויישום, זו רוחניות והיא מתעלה מעל לידע אמפירי של העולם הפיזיקלי, למרות שהאמונה היא שהיא יכולה להיות מעורבת בו.

תוכן הדוקטרינה של סיינטולוגיה נולד מתוך הנטייה להסתכל פנימה אל תוך עצמך, שניתן גם למצוא במחקר הנוצרי של "אלוהים בתוכך" שהינו אופייני בהתעוררויות מיסטיות. הטענה של ארגון הסיינטולוגיה – שבאה לידי ביטוי בפעולת ההקמה החוקית שלה בקליפורניה – היא: "ההוכחה הטובה ביותר לקיום של אלוהים היא האלוהים שהאדם מגלה בתוך עצמו". עם זאת, המודל המפורש והמשתמע של סיינטולוגיה לחיפוש פנימי הוא תהליך של דת הַנְדָה, שהתחיל עם מדיטציה בכתבי האופנישד.

המודל של האופנישד מאורגן באופן הבא: המהות של היקום, *ברהאמה*, מזהה את עצמה עם המהות של האדם, *atman*, ובאופן זה האדם יכול ליצור מגע עם העולם דרך ההכרה בקיום ה-*atman* שלו, ללא פניה לאלים, שכמו בכל דת פוליתאיסטית, הם העולם עצמו בכל צורותיו והיבטיו. בסיינטולוגיה, במקום ה-*atman* אנחנו מוצאים את התטן שממלא את הפונקציה של "המהות שאינה משתנה" שמתעלה מעל כל צורה בת-חלוף.

2. הרעיון של התטן הינו בבסיסה של הסיינטולוגיה, באותה המידה שהרעיון של נפש היא בבסיסה של הנצרות. בגלל הצורך להבדיל את הרעיון של התטן מזה של הנפש, סיינטולוגיה יצרה מילה חדשה, *תטן*, מילה יותר מתאימה לדת חדשה.

המילה החדשה עונה על שני צרכים מנוגדים: 1) השגה של חידוש מושלם, חופשי מכל סמנטיקה, ומכאן מילה שאינה קיימת, בלי שום משמעות בשום שפה שהיא, 2) הגבלה של הגורם השרירותי של ההמצאה, כך שהמילה החדשה לא תהיה ללא משמעות אפילו אם לא היתה לה משמעות בשפות קיימות. לסיכום, היה צורך לתת למילה החדשה ייסוד אשר יתגבר על האפשרות של דעה מומחית בנושא. האות היוונית תטה, שאין לה פרוש לכשעצמה, נבחרה. זוהי גם האות הראשונה במילה Theos (אלוהים) ו-Thymos (נפש) שנבחרה בתור שורש למילה אשר דומה בצליל שלה ל-atman, המילה ההודית.

הקשר המורפולוגי בין המילים atman ותטן, שנשפוט אותו בצורה אובייקטיבית עקב העובדה שמקורו של המונח השני במונח הראשון, מנקודת ההשקפה של סיינטולוגיה נובע מהציפייה של ההודים לרעיונות של האברד; כך שאנו מוצאים בספרי סיינטולוגיה את: "הישות העצמית הנצחית הבלתי ניתנת להריסה (Atman) ב-'אופנישד' היא ציפייה קודמת למושג הסינטולוגי של תטן".

3. סיינטולוגיה פועלת בהתאם לדגם של האופנישד עם היעד של הסתכלות פנימה במטרה למצוא מערכת יחסים נכונה בין האדם עצמו לבין העולם: "בהדרגה, בזמן שהתטן מתקדם בידע שלו לגבי עצמו, יכולתו להבין את הקשר עם הכוחות בעולם (הדינמיקות) שפועלים בנושא של שינוי למען השתפרות (בניגוד לנושא של התקיימות, שלפיו התטן הופך להיות ניתן לזיהוי) גוברת".

ישנן שמונה דינמיקות והן הדחפים לעבר הישרדות של האדם כעצמו, באמצעות סקס והמשפחה, הקבוצה (מן קהילה ועד ללאום), המין האנושי, צורות החיים (כולל חיות וצמחים), העולם הפיזיקלי, העולם הרוחני – שמיוצג על-ידי האות תטה, כמו במילה תטן, או ישות רוחנית, והישות העליונה.

4. למערכת היחסים בין התטן לשמונה הדינמיקות, ישנם השלכות פסיכוסומטיות, אתיות וטקסיות. במונחים של סיינטולוגיה, מערכת היחסים הזו מובנת בתור ההפחתה של תוהו ובוהו והפיכתו לממשות מסודרת על-ידי התטן. היינו יכולים להבין את כל זה במונחים היסטוריים-דתיים, במציאת הפונקציה האופיינית של כל דת בכך שנעניק לממשות ההיסטורית ערכים היסטוריים עליונים. כאן, כמו במקרים אחרים, המטרה היא להתגבר עם ההווה ההיסטורית העליונה על תהליך "ההתהוות" ההיסטורי המאוד לא מאורגן – ההיסטוריה עצמה, שבאה לידי ביטוי כהיסטוריה אישית, היסטוריה לאומית, היסטוריה של המין האנושי, ההיסטוריה של הטבע, היסטוריה על-טבעית (יצירת העולם, הפעולות של הבורא, ההתערבות שלו בדברים אותם יצר). כל ה-"היסטוריות" האלו לוכדות והורסות את האדם שאינו יודע איך למקם את עצמו (או אותן) כי התטן איבד את המודעות לעצמו. אבל כשהתטן מגיע למצב של מודעות מלאה, הכול שוב במצב מאורגן, עם השלכות הבאות:

השלכות פסיכוסומטיות: התטן מביא לבריאות פיזית ונפשית, נותן את ההכוונה הטובה ביותר האפשרית לפעילות של הגוף ושל הנפש.

בתחום האתיקה: התטן מנחה מערכות יחסים במשפחה, במקביל למערכות יחסים חברתיות ואנושיות באופן כללי.

מבחינה מדעית: הנושא של קיום התטן מספק בהירות במחקר בכל תחומי המדע והטכנולוגיה. בנפרד מיצירה בתחום הטכני והמדעי, יש לו גם אהדה ליצירה בתחום האומנות והספרות. המורה האברד התעלה גם כסופר וגם כמדען, שהיה במיוחד מוכשר בימאות, צילום, מוזיקה, תורת המחצבים, אגרונומיה ושיטות תקשורת.

מנקודת המבט הזאת, אנחנו יכולים להבחין כיצד ההקבלה עם האופנישד מגיעה להשלכות הקיצוניות שלה: תורת הטנטרה, התוצר העליון של האבולוציה הדתית ההיא, מבטיחה יכולות, אשר בהקשר לאותו זמן וסביבה, אנחנו מגדירים בתור "קסם". סיינטולוגיה מבטיחה יכולות שאנחנו מכנים אומנותיות, ספרותיות, מדעיות או טכנולוגיות, אבל בשני המקרים, ניתן לדבר על הפתיחה המיסטית של העולם לכל ההתערבות מן הישות אשר גילתה את יכולתה המיסטית להתערב.

III. פעילות טקסית

1. לניסוח התיאורטי של הרעיון של התטן יש גם השלכות טקסיות. עם כל ההסתייגויות, אנחנו יכולים לדבר על כת כנה ואמיתית של התטן, אם לוקחים בחשבון שהרעיון של התטן הוא הרעיון שנותן לסיינטולוגיה את איכותה המיוחדת. במילים אחרות: הפולחנים הפורמאליים, הטקסים הדתיים, היועצים הרוחניים, הייצוגים הסמליים וכו', כולם מהווים את מה שאנחנו יכולים להגדיר כאביזרים בהשוואה לתטן, כשהטקסיות שמכירה בקיומו של התטן (ה-"אודיטינג" שעליו אדבר מאוחר יותר) הינה חיונית. ניתן להתייחס ל-"אביזרים" אלו כאביזרים שפשוט הושאלו מהדת הנוצרית, למרות שלסיינטולוגיה יש נטייה לעבר "דת השוואתית".

אלה הם למעשה לא שני מקורות שונים משום ש-"דת השוואתית" הינה פשוט הפחתה תת-הכרתית של הבעה תרבותית שאינה אירופאית, או שבאה לפני הנצרות לפני שרעיון הנצרות הפך להיות שם דבר (לפחות השימוש שהאברד עושה במונח "דת השוואתית"). בנוגע לתדמית המזרחית של הנושא הדתי שמדגישה את התטן (העצמי) במקום את זה של אלוהים או כל כוח על-אנושי, סיינטולוגיה עדיין נחשבת תקפה ונמצאת לגיטימית מבחינת רעיונות פנומולוגיים משתי סיבות: האופי ה-"אלוהי" שניתן לתטן (שהוא בכל מקרה אכן על-אנושי) והאנלוגיות מבחינת המשמעות שכן קיימות עם דתות אחרות (במיוחד במזרח) ועם הנצרות עצמה.

בכל מקרה, טקסים של סיינטולוגיה כוללים גם טקסים של "הענקת שם" לתינוקות (במקום הטבלה), חתונות והלוויות, בנוסף לעיסוקים שכוונתם ההכרה בקיומו של התטן ומערכות היחסים שלו באופן כללי (במיוחד האודיטינג, ובאופן חלקי שירותי הארגון).

2. אודיטינג, מבחינה פנומולוגית, הינו טקס סודי למרות שהוא מתרחש בכל הרמות של דת הסיינטולוגיה. זהו טקס שמהווה את השער לסיינטולוגיה שבו לראשונה אדם מקבל ידע בנוגע לתטן. השיפוט מבחינה אישית של סיינטולוגיה יכול להיות שונה מאשר השיפוט האובייקטיבי של התופעות שקשורות לדת; למעשה הספרות של סיינטולוגיה מעדיפה לייצג אודיטינג יותר כמו "יעוץ

אישי" מאשר כטקס, אם משווים לדת הנוצרית, יותר דומה לפעילות של יועץ רוחני (למרות שניתן לומר שזה דומה במשהו לווידוי הקתולי) מאשר לפעילות הדתית של כומר. זה בגלל שכל אחד חייב להיות מסוגל להבין את עצמו בתור תטן ולהבין זאת באופן אישי. התהליך מזכיר באופן רופף טיפול פסיכואנליטי, אבל סיינטולוגים מעדיפים להשוות זאת לעיסוק בזן.

טקס האודיטינג נעשה ב-"סשנים" עם משך זמן קבוע (טקסי, כפי שאמרנו). היועץ הרוחני נקרא "אודיטור", זה שמקבל אודיטינג נקרא "פרקליר". הטרמינולוגיה שבסיסה באודיטינג מסירה עד כמה שאפשר את התחושה שהאדם נמצא בפולחן חניכה כלשהו, כשלכאורה, במקום פולחן חניכה, זהו ייעוץ לא רשמי, למרות שהתוצאה היא תחושה של הזדככות. התואר של חניך שוב עולה ממשמעות המילה "פרקליר" – אדם שאינו קליר עדיין אבל שואף להיות.

תהליך השילוב של החניך הוא הדרגתי, כמו בדתות המיסטיות העתיקות ובדת הנצרות עצמה, שבה שלמות מתרחשת במדרג: טבילה, קונפירמציה (קבלה לקהל המאמינים), "סעודת האדון", לדוגמה, בדומה לנקודת הכניסה בנצרות והקונפירמציה שלה והאישור להשתתף בטקס ההזנה הדתי ("סעודת האדון") אשר גם מבחינה גופנית מאחד את גוף האדם עם גופו של ישו.

התהליך של הבאת אדם מן הרמה הראשונה של הפרקליר לרמה של קליר ומעבר נחשבת בתור תהליך שמשחרר ("release") ו-"Release" הינו כינוי לאדם אשר עושה את התהליך הזה, שבו כל צעד נקרא שלב של "release" עד למצב של קליר.

הקליר הוא ה-"קדוש" או זה ששואף להגיע ל-"קדושה" שהסינטולוגים מעדיפים להשוות לארהאט (ה-"מכובד") הבודהיסטי והבודהיסטהאווה, זה אשר הגיע למצב של בודהי אבל נשאר בעולם הגשמי לעזור לאחרים להגיע אליו. אבל ניתן גם להבין את הקליר באנלוגיה של "מחשב" במובן שהוא רכש את היכולת לפתור בקור רוח כל בעיה אם ניתנו לו כל הנתונים. הדימוי של המחשב בא לידי שימוש בכל הכתבים של סיינטולוגיה – שהם מגדירים בתור ה-"דת של עידן החלל".

הם גם מדברים על "אלקטרומטר", שהומצא על-ידי האברד, שאנחנו עשויים להתייחס אליו בתור מכשיר רוחני של העידן המודרני המאופיין באמצעות אלקטרוניקה. זהו מכשיר מדידה אלקטרוני אשר מציין בצורה אובייקטיבית מצוקה רוחנית ו-release שמושג לאחר מכן על-ידי הפרקליר בסשן של אודיטינג.

3. השירותים הדתיים שניתנים בארגונים של סיינטולוגיה די דומים לשירותים בכנסיות הפרוטסטנטיות השונות שפועלות באמריקה. הסינטולוגים מראים את הייחוד שלהם לא כל-כך בצורה שלהם אלא יותר בתוכן שלהם. הדרשה של סיינטולוגיה, שמהווה את הגרעין של השירות הסינטולוגי, לא מציבה דוגמאטיות וגם אינה מאיימת בעונשים שמזכירים את הגיהנום, זהו סוג של הצגת נתונים רציונלית. הדרשה מחליפה דוגמאטיות באקסיומות של האברד, וה-"איוס" היחידי הוא "הגיהנום בחיים" שהינו התוצאה של אי-יישום עקרונות הסינטולוגיה. שירות סיינטולוגי כולל גם תפילת עתירה, פניה

פורמאלית לכוח על-אנושי שמאמינים שהוא מסוגל להיענות לבקשות. פעולה זו, המומלצת על-ידי הכתבים של סיינטולוגיה, מבקשת מן היוצר של היקום (1) לאפשר לאנשים להגיע להבנה של הטבע הרוחני שלהם ולהביא אותם להכרה של יוצר העולם, כשהיעד הוא השגה של "חופש מוחלט" (התפילה הזאת נקראת "התפילה לחופש מוחלט"), (2) לשמר את זכויות האדם כדי שכולם יוכלו להאמין ולקיים פולחן דתי באופן חופשי, ושיהיה להם חופש ממלחמה, מעוני וממחסור. התפילה מסתיימת עם "אמן" שבו אלוהים מצוין במפורש: "מי ייתן ואלוהים יאפשר זאת".

4. החתונות וההלוויות, שניתן למצוא בצורות שונות בכתבים של סיינטולוגיה, לא נובעות מהצורך התיאורטי של התטן. רק בטקס הענקת שם לתינוק שזה עתה נולד, שממלא את אותו המקום כמו טקס ההטבלה בדת הנוצרית, ניתן למצוא בספרות של סיינטולוגיה קשר ישיר לתטן.

זהו ההסבר הכתוב עבור הטקס: "המטרה העיקרית של טקס הענקת השם היא לעזור לתטן להגיע למצב שהוא מתמצא בסביבה. לאחרונה הוא לקח את הגוף החדש שלו. הוא מודע לזה שהגוף הוא שלו ושהוא מפעיל אותו. אבל מעולם לא סיפרו לו על הזהות של הגוף שלו. הוא יודע שיש די הרבה גופים מבוגרים בסביבה, אבל לא נאמר לו שיש אנשים ספציפיים שידאגו לגוף שלו עד שהוא יתפתח במידה כזו שהוא יוכל לתמרן אותו במומחיות". במילים אחרות, זהו טקס אשר מציג את התטן לגוף שלו, ההורים שלו, לסנדקים שלו ולקהילה.

5. בתיאום עם הטבע הדתי שלה, סיינטולוגיה אימצה סימנים מובהקים – כמו הצלב של סיינטולוגיה אשר נישא על-ידי יועצים רוחניים של הדת ואשר מוצג על-ידי הארגונים – אשר מתקשר מיד שאדם מתעסק עם דת.

IV. מחשבות אחרונות

הדו"ח הנוכחי מתכוון לענות על השאלה האם במונחים היסטוריים-מדעיים, יש להתייחס לסינטולוגיה כדת בכל נסיבות שהן. הוא לא עוסק בחסך מסוים של "האלוהי" או "אסכטולוגיה" וגם לא עם הנוכחות של קודיפיקציה של אתיקה או רפורמה פוליטית. זה משום שהמחסור של מאפיינים אלו או קיומם אינו שימושי כשהיעד הוא שיקול דעת מדעי.

בספר 'הייסוד של מדע של דתות', אדוארד בורנט טיילור לא כלל בהגדרה של דת את "האמונה בישות עליונה או בדין שאחרי המוות". בנוגע לזה, אנחנו יכולים להוסיף שבמקרה של סיינטולוגיה אין חסכים הגורמים נזק, אלא חסכים אשר מחזקים מבנה דתי אשר מבחינה עובדתית מתעלה גם על התיאולוגיה וגם על האסכטולוגיה הנוצרית.

כדי לחזק זאת, אני אספק את הדוגמה של שוני ספציפי מהאסכטולוגיה המסורתית: עם המושג של תטן בתור ישות בת-אלמוות, לחלוטין מחוץ למגבלות של תקופה היסטורית, או של תקופת החיים, לדיון אסכטולוגי על "הסוף" אין שום משמעות.

לסיכום, מה שעושה את סיינטולוגיה לניתנת לזיהוי בתור דת היא קודם כול הדמיון שלה לדתות אחרות (שכבר נקבע בדו"ח זה). בנוסף לכך, ובמיוחד לאור ההבחנה במערב בין מה שהוא "אזרחי" ו-"דתי", כל דבר שנאמר או שנעשה בסיינטולוגיה יכול וחיוב להיות הגיוני בתרבות שלנו רק אם הוא מובן בהקשר של דת.

בשל הדברים לעיל, הדו"ח הזה עונה על כל שאלה אפשרית של החוק בהצהרה חד משמעית שסיינטולוגיה הינה דת – בגלל התוכן התיאורטי שלה שכולל את הרעיון של גאולה, בגלל הטקס שאין לו הקשר היסטורי, בגלל הדחף הנבואי להמרת הדת, ובגלל הארגון הדתי אשר, בין שאר הדברים, קובע את הקשר עם המדינות שבהן הוא התקבל בברכה על-ידי האזרחים.

דריו סבטוצ'י

12 בדצמבר 1983

